

UTKAST

8.8.2024

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 43 § i universitetslagen och 32 § i yrkeshögskolelagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att universitetslagen och yrkeshögskolelagen ändras. Det föreslås att det till lagarna fogas bestämmelser om förlust av tidigare studierätter när en studerande tar emot en ny studierätt som leder till examen. Om den studerande tar emot en ny studierätt, föreslås att han eller hon förlorar gällande studierätter på samma och lägre nivå. De föreslagna bestämmelserna ska ersätta de gällande bestämmelserna om förlust av den studierätt som ligger till grund för överflyttning av den studerande, och ska utöver tillämpningen på överflyttande studerande även tillämpas på studerande som får en ny studierätt som leder till examen via högskolornas gemensamma ansökan eller separata antagningar. De föreslagna bestämmelserna gäller lägre och högre högskoleexamina vid universitet samt yrkeshögskoleexamina och högre yrkeshögskoleexamina. Universitetens påbyggnadsexamina omfattas inte av den reglering som föreslås.

Genom propositionen genomförs målet i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering om att höja andelen högskoleutbildade unga vuxna så nära 50 procent som möjligt före 2030. Det centrala syftet med denna proposition är att erbjuda så många personer som möjligt som ännu inte har någon examen eller studierätt möjlighet att avlägga en högskoleexamen. Ett ytterligare mål är att frigöra de resurser som sådana studierätter som för närvarande inte är i aktivt bruk tar i anspråk, i syfte att utveckla utbildningsutbudet och stärka kvaliteten på utbildningen samt sporra de studerande till mer systematiska studier och till att avlägga högskoleexamen inom lagstadgad målsatt studietid.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2026. Lagarna ska enligt förslaget tillämpas första gången när studerande antas till utbildningar som inleds den 1 januari 2027.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Beredning	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget	4
3 Målsättning	7
4 Förslagen och deras konsekvenser	8
4.1 De viktigaste förslagen	8
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	8
5 Alternativa handlingsvägar	13
5.1 Alternativa handlingsvägar och deras konsekvenser	13
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	15
6 Remissvar	16
7 Specialmotivering	16
8 Ikraftträdande	19
9 Verkställighet och uppföljning	19
10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	20
LAGFÖRSLAG	23
Lag om ändring av 43 § i universitetslagen	23
Lag om ändring av 32 § i yrkeshögskolelagen	24
BILAGA	26
PARALLELLTEXTER	26
Lag om ändring av 43 § i universitetslagen	26
Lag om ändring av 32 § i yrkeshögskolelagen	27

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

I regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering har det ställts som mål att andelen högskoleutbildade unga vuxna ska höjas så nära 50 procent som möjligt före 2030. För att målet ska nås krävs det att en större andel av utbildningen än för närvarande är sådan som höjer utbildningsnivån. Regeringen har inlett en åtgärdshelhet för att förebygga onödig anhopning av högskoleutbildning och i allt högre grad rikta den till dem som ännu inte har en studieplats vid eller högskoleexamen från någon högskola.

Vid budgetramförhandlingarna våren 2024 beslöt regeringen att inleda ett åtgärdsprogram för att höja utbildningsnivån och minska anhopningen av högskoleutbildning. Varje år beviljas en betydande andel, över 25 procent (16 300), av högskolornas studieplatser till studerande som redan har en studieplats vid en högskola eller som har en eller flera högskoleexamina på samma nivå. I Finland behövs åtgärder som minskar anhopningen av utbildning samt lagstiftningsändringar som frigör resurser och nybörjarplatser inom högskoleutbildningen för studerande som får sin första studieplats. Inom ramen för åtgärdshelheten beslöt regeringen att inleda ett lagstiftningsprojekt för att bereda regeln om endast en plats per studerande inom högskoleutbildningen. Enligt riktlinjen i rambeslutet förutsätter mottagandet av en studieplats i och med lagändringen att den studerande avstår från övriga studierätter på samma eller lägre nivå som leder till högskoleexamen, vilket innebär att antalet examensrätter i lägre grad anhopas hos samma personer. Regeln om endast en plats används redan vid urval vid överflyttning av studier. I fortsättningen ska regeln också gälla högskolornas gemensamma ansökan och separata antagningar.

En höjning av den allmänna utbildningsnivån förutsätter både en effektivare användning av nuvarande resurser och tilläggsresurser. Syftet med åtgärderna för att minska anhopningen av högskoleutbildning är att andelen förstagångsstuderande stegvis ska stiga till 85%. Alla åtgärder som ska minska anhopningen borde årligen frigöra cirka 7 500 studieplatser för förstagångssökande. Denna proposition är en del av genomförandet av åtgärdsprogrammet för att minska anhopning. När man framskrider mot målet gällande utbildningsnivån finns det därtill ett behov av att öka utbildningsutbudet på finska och svenska med uppskattningsvis 8 300 nybörjarplatser per år 2025–2028.

Vid budgetramförhandlingarna våren 2025 beslöt regeringen som en del av tillväxtåtgärderna också om åtgärder som ska stärka utbildnings- och kompetensnivån. Övergången från andra stadiet till högskolestudier underlättas som åtgärd för att höja utbildningsnivån. Överlappande utbildning minskas genom att resurser riktas till avläggande av en första högskoleexamen eller yrkesinriktad examen. Onödig anhopning av utbildning och överlappande examina minskas. I synnerhet studenters övergång till fortsatta studier påskyndas. Dessutom ökas antalet nybörjarplatser vid högskolorna, med prioritering av examina som stöder den ekonomiska tillväxten.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts vid undervisnings- och kulturministeriet. Sedan beredningen av propositionen inleddes har riktlinjerna för lagförslagen behandlats vid ett gemensamt diskussions-tillfälle i december 2024 mellan undervisnings- och kulturministeriet och prorektorerna med ansvar för undervisningen vid universiteten och yrkeshögskolorna. Under beredningen har ministeriet dessutom diskuterat propositionen med Utbildningsstyrelsen, CSC samt i vissa nätverk

som ansvarar för antagningen av studerande och med studieförvaltningen vid universitet och yrkeshögskolor.

Utkastet till regeringsproposition har behandlats vid ett diskussionstillfälle för prorektorerna med ansvar för undervisningen vid universitet och yrkeshögskolor och för undervisningsförvaltningen den 21 maj 2025 samt i ministerarbetsgruppen för barn, unga och familjer den 27 maj 2025 med tanke på ett remissförfarande.

Utlåtanden om propositionen har begärts i tjänsten Utlåtande.fi den 6.6.2025-31.8.2025. Yttrandena och övriga beredningsunderlag till regeringspropositionen finns i tjänsten på adressen <https://okm.fi/sv/projekt?tunnus=OKM086:00/2024> med identifieringskod OKM086:00/2024. Remissvar och de ändringar som företagits i propositionen med anledning av dem behandlas i avsnitt 6.

Responsen på propositionen och de ändringar som företagits i den med anledning av remissförfarandet har behandlats i ministerarbetsgruppen för barn, unga och familjer den x.x.2025. Beslut om att avlåta propositionen till statsrådet för behandling fattades i ministerarbetsgruppen för barn, unga och familjer den x.x.2025.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

Enligt 36 § i universitetslagen (558/2009) och 28 § i yrkeshögskolelagen (932/2014) antas de studerande av universitetet respektive yrkeshögskolan. En studerande antas till universitetet för att avlägga både lägre och högre högskoleexamen, någondera av dessa examina, påbyggnadsexamen eller specialiseringsutbildning. Vid yrkeshögskolorna antas en studerande för att avlägga yrkeshögskoleexamen, högre yrkeshögskoleexamen eller specialiseringsutbildning.

Universiteten och yrkeshögskolorna antar också överflyttande studerande. Med överflyttande studerande avses studerande som har antagits till studier som leder till högskoleexamen och vars studierätt överförs från en högskola till en annan eller inom en högskola från en utbildning till en annan på så sätt att den examensbenämning som fogas till målexamen ändras. Studerande som överflyttas internt inom en högskola kan antas separat från övriga överflyttande studerande.

Universiteten och yrkeshögskolorna fattar beslut om antagningsgrunderna. De sökande får på grundval av olika utbildningsbakgrund delas in i grupper vid antagningen. Likvärdiga antagningsgrunder ska tillämpas på alla sökande i samma grupp. Högskolan beslutar självständigt om nybörjarplatserna, dvs. antalet studerande som väljs. Antalet studerande som väljs beror i stor utsträckning på de kvantitativa mål som högskolorna och undervisnings- och kulturministeriet kommer överens om i de avtal om sådana mål som avses i 48 § i universitetslagen och 42 § i yrkeshögskolelagen.

Antagningen av studerande till utbildning som leder till examen ordnas enligt 36 a § i universitetslagen och 28 a § i yrkeshögskolelagen med en gemensam ansökan till högskolorna, med undantag för antagningen till utbildning som leder till påbyggnadsexamen vid universiteten. I den gemensamma ansökan används det antagningsregister som avses i lagen om nationella studie- och examensregister (884/2017). Närmare bestämmelser om den gemensamma ansökan och om förfarandena i samband med den finns i statsrådets förordning om gemensam ansökan till högskolorna (289/2019). Universiteten och yrkeshögskolorna kan i stället för gemensam ansökan tillämpa separat antagning i de situationer som anges i 36 a § 2 mom. och 28 a § 2 mom. i yrkeshögskolelagen.

Med stöd av 36 b § i universitetslagen och 28 b § i yrkeshögskolelagen ska högskolorna reservera en del av studieplatserna i den gemensamma ansökan för dem som inte tidigare har avlagt högskoleexamen inom utbildningssystemet i Finland eller mottagit en studieplats i en utbildning som leder till högskoleexamen, eller som har tagit emot en studieplats i en utbildning som börjat vårterminen 2014 eller tidigare, men inte har avlagt högskoleexamen. Skyldigheten gäller antagningen av studerande till utbildning som leder till yrkeshögskoleexamen samt lägre högskoleexamen vid universitet, antagningen till utbildning som leder till både lägre och högre högskoleexamen vid universitet och antagningen till sådan utbildning vid universitet som leder till högre högskoleexamen och som universitetet ordnar så att lägre högskoleexamen inte ingår i utbildningen (s.k. examina i ett steg). Studieplatser behöver dock inte reserveras vid antagning av studerande till utbildning på främmande språk eller till utbildning där universitetet antar så få studerande att reservering av platser skulle försätta de sökande i en oskäligt olivkändig ställning. Högskolorna kan även reservera en del av studieplatserna för förstagångssökande i separata antagningar.

Målet med kvoterna för förstagångssökande är att förbättra ställningen för dem som söker sin första studieplats. Även icke-firstagångssökande kan dock ansöka via gemensam ansökan. Enligt universitetslagen och yrkeshögskolelagen ska högskolorna trygga ändamålsenliga antagningsmöjligheter också för dem som har avlagt högskoleexamen och tagit emot en studieplats. Högskolorna ska se till att möjligheterna för olika grupper av sökande att få en studieplats inte blir oskäligt olika med tanke på jämställdheten mellan sökandena. Vid bedömning av skäligheten beaktas vilken andel olika grupper av sökande utgör av samtliga sökande, möjligheten att övergå till studier via andra vägar än den gemensamma ansökan och andra omständigheter som kan jämföras med dessa.

Enligt 38 § i universitetslagen och 28 c § i yrkeshögskolelagen får en sökande få ta emot endast en studieplats i en utbildning som leder till högskoleexamen bland de utbildningar som börjar samma termin. (den s.k. regeln om endast en studieplats). Syftet med begränsningen är att bidra till att trygga en studieplats som leder till examen för så många sökande som möjligt. Med termin avses i enlighet med 39 § i universitetslagen och 29 § i yrkeshögskolelagen höstterminen (1.8.–31.12) och vårterminen (1.1.–31.7).

Bestämmelsen om endast en studieplats gäller inte mottagande av studieplats vid överflyttande av studierätt. Bestämmelser om överflyttande studerandes studierätt finns i 43 § i universitetslagen och 32 § 2 mom. i yrkeshögskolelagen, enligt vilka en överflyttande studerande förlorar den studierätt som låg till grund för överflyttandet när han eller hon tar emot en ny studierätt.

Enligt den gällande lagstiftningen kan en studerande således via gemensam ansökan eller separata antagningar skaffa sig flera studierätter som samtidigt är i kraft. Efter att ha blivit antagen till en ny studieplats kan den studerande, om han eller hon så önskar, avstå från sin tidigare studierätt antingen genom att anmäla detta till högskolan eller genom att låta bli att anmäla sig i början av terminen inom utsatt tid, varvid han eller hon förlorar sin studierätt med stöd av 43 § i universitetslagen och 32 § i yrkeshögskolelagen. På grund av försummelse att anmäla sig kan man dock genom att betala en s.k. omregistreringsavgift på nytt ansöka om studierätt utan att delta i ett antagningsförfarande. Den som frivilligt avstår från sin studierätt kan inte återkalla den eller söka den på nytt på något sätt annat än via gemensam ansökan eller en separat antagning. En överflyttande studerande som förlorat den studierätt som ligger till grund för överflyttningen kan inte heller ansöka om den på nytt på något annat sätt än via antagningsförfarandet.

Ärligen söker ett betydande antal personer som redan fått en studieplats till nya examensinriktade utbildningar. Av dem som tagit emot en studieplats 2024 hade cirka 6 500 redan en studierätt från förut. Många håller också kvar en eller flera tidigare studieplatser. År 2024 hade 2 977

personer med två eller flera studierätter fått en ny studierätt 2023. Totalt hade 8 300 studerande två studierätter 2024, och något över femhundra hade tre eller flera studierätter.

Det finns flera skäl till att folk ansöker om flera studierätter än en. I en undersökning som Finlands studentkårers förbund och Stiftelsen för studier och utbildning Otus gjorde 2019 ([Tuukka Salminen ja Virve Murto, Monta opiskeluoikeutta, Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus 6/2019](#)) utreddes dessa genom enkäter och intervjuer. Enligt resultaten har förvärvandet av flera studierätter oftast samband med 1) att den sökande inte är så på det klara med vad han eller hon är intresserad av eller hur studierna är utformade i det skedet personen ansöker om sin första studieplats 2) att den studerande i det skedet när examen blir aktuell börjar fundera på sysselsättningsläget i branschen samt 3) studierelaterade faktorer, såsom studiesvårigheter. Dessutom har 4) faktorer som hänför sig till den studerandes livssituation, självständighetsprocess, familj och sociala relationer samt den sökandes hälsa en väsentlig inverkan på hur vars och ens studieväg utformas.

Enligt undersökningen lägger de sökande och grupper av sökande ofta vikt vid väldigt olika skäl när de fattar beslut om att skaffa sig en eller flera studierätter, liksom beslutet påverkas av i vilket livsskede de befinner sig. Yngre påverkas mer direkt av faktorer som hänför sig till studierna och hur de artar sig, medan äldre och längre studerande däremot påverkas mer av till exempel av sysselsättningsrelaterade faktorer.

Enligt enkäten hade tre av fyra personer som fått en andra studierätt inte klart för sig vad de ville inrikta sig på eller vad de ville uppnå när de började studera för första gången. För inemot två av tre var en viktig faktor att deras intressen tagit en ny riktning under studiernas gång, och för cirka en tredjedel att de bytt från ett andrahandsval till det de haft som förstahandsval. I den sistnämnda gruppen fanns också personer som inte tidigare ens hade sökt till det de helst ville studera, till exempel på grund av att de inte trodde på sina egna möjligheter eller sin begåvning. Avslutningsvis betonar studien vikten av att de unga får stöd av andra när de ska bestämma sig för sådant som gäller studierna. Enligt forskarna bör potentiella sökande erbjudas en så realistisk bild som möjligt av studierna, hur det är att studera samt av hur lätt det är att hitta jobb och vad det kan handla om för uppgifter, så att inte någon av dessa aspekter överraskar dem under studietiden.

Undersökningen ger vid handen att de flesta som fått flera studierätter helt klart har bytt studieinriktning, och egentligen inte har för avsikt att samtidigt studera för flera examina. Med utgångspunkt i de studerandes samlade studiepoäng kan man avgöra om de aktivt bedriver studier inom ramen för flera studierätter och, om så är fallet, ifall detta gäller en ny eller en tidigare förvärvad studierätt (tabell 1).

Sammanlagt antal studiepoäng	studerande	%
Över 10 sp inom den första studierätten, över 10 sp inom övriga	443	14,9
Över 10 sp inom den första studierätten, högst 10 sp inom övriga	900	30,2
Högst 10 sp inom den första studierätten, över 10 sp inom övriga	1 048	35,2
Högst 10 sp inom den första studierätten, högst 10 sp inom övriga	586	19,7
Sammanlagt	2 977	100

Tabell 1. Det sammanlagda antalet studiepoäng för dem som 2023 utöver en eller flera tidigare studierätter fått en ny studierätt under det år läsår som följde på det året.

På basis av de influenta studiepoängen uppskattas cirka två av tre studerade endast ha studerat aktivt inom ramen för antingen sin nya eller en tidigare studierätt. Cirka 15 procent (443 studerande) studerade åtminstone i viss mån aktivt inom ramen för flera studierätter. Cirka en femtedel hade allt som allt ett fåtal studiepoäng. I en enkät som gjordes 2019 (Salminen & Murto 2019) uppgav två tredjedelar av dem som hade studier inom två eller flera områden på hälft att de inte hade för avsikt att avlägga examen i de studier de först påbörjat. Ungefär en fjärdedel trodde att de skulle avlägga den examen någon gång. Resten, omkring en niondel, kunde inte säga om de någonsin kommer att avlägga den examen eller inte. På basis av det vad som anförts ovan, kan man anta att en klar majoritet av de studerande som har flera studierätter inte kommer att avlägga flera examina. Även om en studerande avlägger flera examina, verkar inte heller det enligt en utredning (Hanna Virtanen och Pekka Vanhala 2023, Selvitys toisen tai useamman korkeakoulututkinnon suorittaneista, ETLA raportti 133, <https://www.etla.fi/julkaisut/raportti/selvitys-toisen-tai-useamman-korkeakoulututkinnon-suorittaneista/>) på sikt leda till att arbetsmarknaden utvecklas i gynnsammare riktning. Den studerandes förvärvsinkomster och sysselsättningsgrad sjunker klart efter att de nya studierna påbörjas, men återgår efter några år till den tidigare nivån. Därefter är utvecklingstrenden för förvärvsinkomsternas del ungefär densamma som före de nya studierna inleddes.

Den studerande kan behålla flera studierätter även om han eller hon inte har vare sig för avsikt eller resurser för att avlägga fler examina. I allmänhet har en studerande inte något särskilt vägande skäl att avstå från innehavet av flera studierätter, med undantag för att därmed slippa betala medlemsavgift till flera studentkårer. Däremot kan det vara en fördel att skaffa sig en ny studierätt. I enkäten (Salminen & Murto 2019) konstaterades det att också de förmåner som en studieplats medför, såsom studierabatter och status som studerande, i vissa fall inverkat på beslutet att skaffa en andra studierätt. Dessa orsaker nämndes dock sällan i undersökningen, och konstaterades främst handla om sekundära skäl.

Enligt bedömningen studerar en klar majoritet av de studerande som har flera studierätter inte aktivt för flera examina och har inte för avsikt att avlägga flera examina. Det är jobbigt att samtidigt studera för två eller flera examina, och även om man till slut lyckas avlägga flera examina, leder det inte nödvändigtvis till bättre framgång på arbetsmarknaden (Virtanen & Vanhala 2023). De som har tagit emot en ny studierätt tar platser av sökande som ännu inte har en första studieplats. Också de som anmält sig som studerande och som de facto inte alls eller i mycket liten utsträckning studerar inom ramen för någon av sina studierätter belastar högskolans förvaltning och studieplanering, bl.a. i fråga om planeringen av hur lokaler och undervisningsmaterial ska utnyttjas.

3 Målsättning

Ett centralt mål med propositionen är att höja befolkningens utbildningsnivå, i synnerhet i fråga om andelen unga vuxna med högskoleutbildning, utan att för den skull sänka den höga kvaliteten på utbildningen och inlärningsresultaten. För att uppnå detta mål är syftet med propositionen att erbjuda så många personer som möjligt som inte ännu har någon examen eller studierätt möjlighet att avlägga en högskoleexamen. Ett annat syfte är att frigöra de resurser som tas i anspråk för sådana studierätter som för närvarande inte är i aktivt bruk, i synnerhet för att öka utbildningsutbudet för förstagångssökande samt höja kvaliteten på utbildningarna. Ett ytterligare syfte är att uppmuntra de studerande till systematiska studier och därigenom förbättra genomströmningen.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att universitetslagen och yrkeshögskolelagen ändras. Det föreslås att det till lagarna fogas bestämmelser om förlust av tidigare studierätter när en studerande tar emot en ny studierätt som leder till examen. Om en studerande tar emot en ny studierätt som leder till examen, förlorar han eller hon enligt förslaget därmed gällande studierätter som han eller hon har på samma eller lägre nivå. De föreslagna bestämmelserna ska ersätta de gällande bestämmelserna om förlust av den studierätt som ligger till grund för överflyttning av den studerande, och ska utöver tillämpningen på överflyttande studerande även tillämpas på studerande som får en ny studierätt som leder till examen via högskolornas gemensamma ansökan eller separata antagningar. De föreslagna bestämmelserna gäller lägre och högre högskoleexamina vid universitet samt yrkeshögskoleexamina och högre yrkeshögskoleexamina. Universitetens påbyggnadsexamina omfattas inte av den reglering som föreslås.

Genom propositionen genomförs målet i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering om att höja andelen högskoleutbildade unga vuxna så nära 50 procent som möjligt före 2030. Det centrala syftet med denna proposition är att erbjuda så många personer som möjligt som inte ännu har någon examen eller studierätt möjlighet att avlägga en högskoleexamen. De föreslagna bestämmelserna kompletterar förstagångskvoterna.

De föreslagna bestämmelserna begränsar inte antalet högskoleexamina en studerande avlägger, utan det ska även i fortsättningen vara möjligt att avlägga flera högskoleexamina. Det är ska dock inte vara möjligt för en studerande att samtidigt avlägga flera examina på samma eller lägre nivå, vilket ska sporra studerande att fokusera på en examen i taget och på att slutföra den inom lagstadgad målsatt studietid.

De föreslagna bestämmelserna varken hindrar eller försvårar byte av studieinriktning. En examensstuderande vid en högskola ska även i fortsättningen ha möjlighet att söka sig till ett annat studieområde, men i och med att han eller hon tar emot en ny studieplats föreslås att han eller hon går miste om sin tidigare studierätt på samma eller lägre nivå. De föreslagna bestämmelserna hindrar inte heller byte av huvudämne eller utbildningsprogram.

De föreslagna bestämmelserna har ingen retroaktiv verkan. Om en person som studerar för examen vid ett universitet eller en yrkeshögskola har flera studierätter vid lagens ikraftträdande, måste de inte avstå från dessa. Den tidigare studierätten på samma eller lägre nivå går förlorad först om man tar emot en ny studierätt efter lagens ikraftträdande.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

2.1 Ekonomiska konsekvenser

Den föreslagna ändringen medför ingen kostnadsökning för statsfinanserna. Syftet med propositionen är att höja utbildningsnivån och därigenom produktiviteten inom samhällsekonomin.

Högt utbildad arbetskraft höjer produktiviteten inom samhällsekonomin och är en av de viktigaste förutsättningarna för ekonomisk tillväxt (t.ex. [Mika Maliranta 2023](#), [Koulutus, inhimillinen pääoma ja talouskasvu](#), [Akava Works raportti 1/2023](#); [slutrapport från projektet Kasvuriihi](#), [Statsrådets publikationer 2025:25](#)). Enligt den nuvarande utvecklingen kommer utökningen av humankapitalet i Finlands ekonomi att stanna av på 2040-talet och därefter minska. Eftersom det är osannolikt att det går att förhindra minskningen genom högre nativitet, behövs det

betydande satsningar på att stärka utbildningen, invandringen av studerande och experter samt på att få ut fler personer i arbetslivet och öka sysselsättningen. ([Arto Kokkinen ym. 2025, Työikäisen väestön supistuminen ja heikko tuottavuus painavat Suomen pitkän ajan kasvunäkymää, Suomen Pankki](#)).

Avläggandet av flera högskoleexamina höjer inte befolkningens utbildningsnivå, och på individuell nivå verkar flera högskoleexamina inte heller på sikt leda till en mer gynnsam arbetsmarknadsutveckling (Virtanen & Vanhala 2023). Syftet med den föreslagna ändringen är att utbildningsresurserna ska användas effektivt genom att i allt högre grad rikta studieplatserna vid högskolorna till dem som inte ännu har någon studierätt.

I inledningsskedet medför den föreslagna ändringen en moderat kostnadsökning för Utbildningsstyrelsen till följd av ändringarna i antagningssystemen och datalagren samt i fråga om administrationen av dessa ändringar. Avsikten är att täcka kostnaderna för utvecklingen av Studieinfo med intäkterna från ansökningsavgifterna. Även högskolorna föranleds till en början kostnader för att förnya sina egna system och förfaranden, men på sikt leder det till en effektivare användning av resurserna, i och med att de studerande inte längre kommer att tillåtas inneha flera studierätter samtidigt. Undervisnings- och kulturministeriet har finansierat uppbyggnaden av en gemensam plattform för digitala tjänster för högskolorna i syfte att genomföra projektet Digivision. Behoven av informationsöverföring kan beaktas inom ramen för det utvecklingsarbetet.

4.2.2 Samhälleliga konsekvenser

De föreslagna bestämmelserna främjar tillsammans med de övriga åtgärderna i åtgärdsprogrammet för att höja utbildningsnivån och minska anhopningen av högskoleutbildning uppnåendet av regeringsprogrammets mål att höja utbildningsnivån, utan att för den skull sänka den höga kvaliteten på utbildningen och inlärningsresultaten. De föreslagna bestämmelserna förväntas medföra att det blir färre personer som redan tidigare fått en studierätt som kommer att söka och ta emot en ny studieplats. För att detta ska medföra en höjning av utbildningsnivån bör de platser som därmed frigörs särskilt anslås för dem som inte redan har en högskoleexamen. År 2023 mottog sammanlagt cirka 66 000 personer en studieplats som leder till examen. Av dem hade 6 234 en tidigare studierätt (källor: Studieinfo och studiedatalagret Virta). Av den gruppen avstod knappt hälften från att inneha mer än en studierätt, vilket innebär att ca 3 000 av dem som tog emot en plats 2023 innehade flera studierätter år 2024 (källa: studiedatalagret Virta.) Man kan anta att motivet för dem som avstått från tidigare förvärvade studie-rätter för att ansöka om en ny studieplats har varit byte av studieinriktning.

Av ovan nämnda cirka 3 000 personer som fått en ny studierätt år 2023 och som även behållit sin tidigare studierätt hade 35 procent (1 048) aktivt bedrivit studier (över 10 studiepoäng/läsår) endast inom ramen för den nya studierätten. Även i den gruppen har det huvudsakliga syftet med ansökan om en ny studieplats sannolikt varit att byta studieinriktning, även om de inte avstått från tidigare förvärvade studierätter. Uppskattningsvis skulle nog åtminstone de flesta av de knappt två tusen studerande, som antingen fortsatt studera endast inom ramen för sin första studierätt, eller som studerat inom ramen för fler än en studierätt eller som inte aktivt studerat inom ramen för någon studierätt alls, aktivt ha övervägt huruvida de skulle ta emot den nya studierätten, ifall den föreslagna bestämmelsen om förlust av tidigare studierätt hade varit i kraft. Att rikta dessa cirka två tusen platser till förstagångssökande kan bedömas utifrån hur studieplatserna för närvarande fördelas. Under de senaste åren har cirka tre av fyra personer som tagit emot en studieplats varit förstagångssökande. Av 2 000 studieplatser skulle det innebära cirka 1 500 fler studieplatser för förstagångssökande. Som helhet syftar åtgärderna för att minska anhopningen av ansökningar om studieplatser till att andelen förstagångsstuderande

stegvis ska stiga till 85 procent. Den årliga eftersträvade effekten av alla åtgärder som ska motverka anhopningar är därmed ca 7 500 studieplatser som väntas frigöras för förstagångssökande. För att kunna uppnå det i regeringsprogrammet angivna målet på 50 procent, krävs dock därtill att utbildningsutbudet utökas med cirka 8 300 nybörjarplatser per år åren 2025–2028.

Arbetslivet och samhället i stort behöver därtill även sektorsövergripande kompetens. Enligt undersökningen ovan (Virtanen & Vanhala 2023) verkar flera examina dock inte leda till att arbetsmarknaden utvecklas i gynnsammare riktning. Såväl under som efter examensstudierna står dock även andra möjligheter för personer att utvidga och fördjupa sin kompetens till buds än genom att studera för flera examina. Exempel på olika möjligheter till kontinuerligt lärande finns i form av den öppna högskoleundervisningen, specialiseringsutbildningar vid högskolorna och påbyggnadsutbildning. Den öppna högskoleundervisningen handlar, så som framgår av namnet, om undervisning som är öppen för alla och har en motsvarighet i olika examensdelar man kan avlägga vid högskolorna. Högskolorna får ta ut högst 45 euro/studiepoäng för dessa studier. Specialiseringsutbildningarna är avsedda för personer som befinner sig i arbetslivet, redan har avlagt högskoleexamen eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper, och avläggs i syfte att fördjupa eller utvidga den sakkunskap de redan besitter. Maximavgiften för dessa utbildningar är 120 euro/studiepoäng. Högskolorna erbjuder också fortbildning som genomförs i form av företagsekonomisk verksamhet.

Att enskilda personer avlägger flera examina bidrar inte till att höja befolkningens utbildningsnivå. Enligt förslaget ska det fortfarande vara möjligt att avlägga flera examina, dock inte samtidigt.

I nuläget går samhällets resurser till spillo framför allt när en person inte aktivt använder sig av en ny studierätt som han eller hon ansökt om, utöver sina tidigare studierätter. Då förblir studieplatsen i praktiken outnyttjad, i stället för att någon som sökt den men blivit utan skulle studerat inom ramen för den. Den föreslagna ändringen skulle minska uppkomsten av sådana situationer, och högskolorna skulle kunna anslå sina resurser för behovet av fler nybörjarplatser, utan att för den skull sänka den högklassiga nivån på dem.

Det skulle inte löna sig att oöverlagt ta emot en ny studierätt, eftersom man samtidigt blev tvungen att avstå från en tidigare studierätt, som i det långa loppet kanske skulle visa sig vara det bättre alternativet. Under studietiden har de studerande även möjlighet att pröva på andra studieinriktningar, till exempel inom ramen för den öppna högskoleundervisningen. Högskolorna erbjuder också sina examensstuderande olika möjligheter till s.k. korsvisa studier, dvs. möjlighet att bedriva studier vid en annan högskola. Högskolorna beslutar om utbudet av både öppen högskoleundervisning och korsvisa studier. Högskolornas finansieringsmodeller sporrar till att ordna öppen högskoleundervisning. Maximavgiften för öppen högskoleundervisning har höjts till 45 euro/studiepoäng 2024. Syftet med den föreslagna höjningen är att göra det möjligt för högskolorna att utöka utbudet av öppen högskoleundervisning också i fråga om sådana inriktningar där utbudet för närvarande är litet eller obefintligt. Vid budgetramförhandlingarna våren 2025 fastställde regeringen att bestämmelserna om avgifter för den öppna högskoleundervisningen ska avregleras så att högskolorna bättre kan täcka de kostnader som den öppna undervisningen ger upphov till för deras del. Möjligheten att delta i den öppna högskoleundervisningen påverkas i högsta grad av storleken på de avgifter som högskolorna tar ut för sådan undervisning.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering stärker regeringen genomströmningen i utbildningen. De föreslagna bestämmelserna förhindrar att en studerande splittrar upp sina krafter på att studera flera olika inriktningar samtidigt; avsikten med förslaget är att förkorta studietiden och förbättra genomströmningen samt därigenom även bidra till att höja

utbildningsnivån. Med beaktande av att propositionen endast inriktar sig på sådana studerande som har flera studierätter, har den föreslagna ändringen dock ingen större effekt på genomströmningen med tanke på hela högskolesystemet. Det kan emellertid hända att en del studerande med låg studiemotivation inte skulle våga ansöka om att få byta studieinriktning, eftersom de skulle mista sin tidigare studierätt. De kanske skulle ha svag studieframgång och genomströmningen vore likaså svag för deras del. Studiehandledningen vid högskolorna har en viktig roll både i fråga om att bistå de studerande att bli klara med studierna och i fråga om att uppmuntra dem att byta studieinriktning i ett läge där deras första val av studier visat sig vara fel. Propositionen inverkar inte på ansökan om en första studieplats, eftersom det även i fortsättningen ska gå att byta studieinriktning.

4.2.3 Konsekvenser för högskolestuderande och för dem som söker till utbildning som leder till högskoleexamen

Konsekvenserna för personer som söker till högskolorna bör granskas separat i fråga om dem som redan har en studierätt och dem som ännu inte har någon.

De som redan har en studierätt kan enligt förslaget fortfarande ansöka om en ny studieplats, men i anslutning till att de tar emot en ny plats, förlorar de samtidigt sina tidigare studierätter på samma eller lägre nivå, dvs. en studerande ska inte samtidigt kunna behålla två eller flera studierätter. Detta gäller också gamla studierätter som beviljats före 2005 och där tiden för avläggande av examen inte begränsats. Att den studerande fokuserar på en enda examen främjar studieframgången och utexamineringen. Utifrån lägesbilden ovan är det en liten andel personer av alla som innehar flera studierätter som aktivt studerar för flera examina. Den öppna högskoleundervisningen och korsvisa studier ger studerande möjligheter att utvidga sitt kunnande utan att de behöver ansöka om en ny studierätt som leder till examen. Möjligheten att delta i den öppna högskoleundervisningen påverkas i högsta grad av storleken på de avgifter som högskolorna tar ut för sådan undervisning.

Man ska fortfarande kunna studera för flera examina efter varandra, men inte samtidigt. För studerande vars målsättning är att samtidigt avlägga flera högskoleexamina på samma nivå, kan förslaget leda till att den sammanlagda tiden för avläggande av examina förlängs. Men å andra sidan kan den studerande, samtidigt som han eller hon studerar för sin första examen, avlägga studier för en andra examen med hjälp av korsvisa studier eller den öppna högskolan, varvid tiden för avläggande av den andra examen kommer att förkortas då dessa studier tillgodoräknas för den examen.

För en studerande skulle betydelsen av ett nytt beslut om att ta emot studierätt öka, på grund av att han eller hon samtidigt skulle förlora sina tidigare studierätter på samma eller lägre nivå. För studerande som överväger att byta studieinriktning, men som är osäkra på sina önskemål skulle den föreslagna bestämmelsen kunna medföra oro, i och med att den tidigare studierätten skulle gå förlorad när den nya studierätten börjar, och man således inte kan pröva på flera olika studier samtidigt. Osäkerheten kunde minskas genom studiehandledning och genom att bekanta sig med studierna inom ett annat område genom korsvisa studier och öppen högskoleundervisning. Möjligheten att delta i den öppna högskoleundervisningen påverkas i högsta grad av storleken på de avgifter som högskolorna tar ut för sådan undervisning.

I och med att den nya bestämmelsen om endast en studierätt träder i kraft, bör alla som ansöker om ny studierätt entydigt känna till konsekvenserna av att ta emot en ny studierätt. Detta ska säkerställas inte endast genom att informera om det på ett allmänt plan, utan också i själva ansökningssystemet. När den studerande har fått veta att han eller hon fått en ny studieplats, ska

han eller hon samtidigt informeras om rättsverkningarna av att ta emot platsen, dvs. om de studierätter som han eller hon mister i och med att han eller hon tar emot platsen.

Möjligheterna för sökande som inte har någon tidigare studierätt att få en studieplats skulle förbättras i och med att de som redan tidigare fått en studierätt kommer att ansöka om och ta emot färre nya studieplatser i och med ändringen. Dessutom skulle sådana resurser vid högskolorna som tagits i anspråk för studerande som haft flera studierätter frigöras och kunna tas i bruk för att utöka antalet studieplatser för förstagångssökande. Enligt bedömningen ovan skulle den föreslagna ändringen kunna utöka antalet platser för dem som ansöker om sin första studieplats med cirka 1 500. Möjligheterna för dem inte har någon studieplats alls att få en beror i hög grad på hur stora kvoterna för förstagångssökande är. Om kvoterna kvarstår på nuvarande eller lägre nivå, blir effekten av de föreslagna bestämmelsernas sannolikt större, och vice versa.

4.2.4 Konsekvenser för högskolorna

Eftersom en studerande inte skulle kunna inneha flera studierätter på samma eller lägre nivå, frigörs resurser vid högskolorna för att öka antalet nybörjarplatser. Högskolorna beslutar om nybörjarplatserna. Studerande som innehar flera studierätter förbrukar högskolornas resurser oavsett av om de aktivt studerar för flera examina eller ej. I nuläget är högskolorna tvungna att i sina studiearrangemang bland annat vara beredda på personer som innehar flera studierätter, även om dessa inte utnyttjar alla sina studierätter (t.ex. lärarresurser, laboratorieutrymmen osv.). År 2024 fanns det 8 500 studerande som innehade två studierätter, och drygt fem hundra som hade tre eller flera. Av dessa studerande finns cirka fyra av fem inom universitetssektorn. Med tiden skulle de resurser som dessa studerande tar i anspråk frigöras för högskolornas bruk. Att de studerande enligt förslaget får fokusera på en examen åt gången främjar också slutförandet av examen och därmed uppnåendet av högskolornas examensmål.

Liksom i andra fall av förlust av studierätten föreslås det att högskolan ska fatta beslut om den förlust av studierätten som föreslås här. Efter att de föreslagna bestämmelserna har trätt i kraft kommer antalet beslut att öka betydligt. För närvarande har högskolorna inte skapat någon automatik i fråga om avslutandet av överflyttande studerandes tidigare studierätter mellan sina administrativa system. Nuvarande praxis vid högskolorna är att den högskola som tar emot en överflyttande studerande sänder uppgifterna om den som ansökt om överflyttning till den tidigare högskolan, samt en begäran om att den tidigare studierätten ska avslutas. Den tidigare högskolan beslutar om studierätten i enlighet med sina egna processer. De interna överflyttningarna görs i enlighet med högskolans egen praxis. Antalet studerande som togs emot via en ansökan om överflyttning var knappt 1 500 år 2024. Antalet varierar stort från högskola till högskola; från under tio till högst cirka 110 överflyttande studerande. År 2024 hade 6 500 studerande en tidigare studierätt. Syftet med de föreslagna bestämmelserna är att antalet ansökningar om nya studierätter ska minska. I de samhälleliga konsekvenserna ovan bedöms att antalet personer som redan tidigare fått en studierätt och tar emot en ny studieplats kan sjunka med cirka 1 500 personer. Bedömningen av den kvantitativa effekten är dock osäker. Om högskolorna fortsätter avsluta studierätter manuellt så som anges ovan, skulle arbetsbördan för högskolornas del öka. Ändringen skulle påverka högskolornas egna system och förfaranden. Högskolorna bör utveckla smidiga och enhetliga processer och förfaranden för avslutande av studierätter, inklusive för studerande som överflyttar sina studier.

4.2.5 Konsekvenser för Utbildningsstyrelsen

Utbildningsstyrelsen förvaltar webbplatsen Studieinfo.fi. I tjänsten kan man söka information om utbildningar och bekanta sig med urvalskriterierna. Man kan också söka till utbildningar, och med hjälp av tjänsten förvaltas ett antagningsregister. För den som ansöker om en

studieplats, är det viktigt att få information om vilka studierätter som han eller hon skulle förlora, innan han eller hon tar emot en ny studieplats. Studieinfo ska enligt förslaget dessutom informera högskolorna om de studierätter de ska besluta om. I och med de föreslagna bestämmelserna måste det företas ändringar i Studieinfo. Det bör skapas en vy för sökande som visar vilka studierätter som han eller hon mister om, han eller hon tar emot den nya studieplatsen. För högskolornas del bör det skapas en funktion med hjälp av vilken högskolan informeras om de studierätter som den ska fatta beslut om. Administrationen av dessa nya funktioner ska inkluderas i förvaltningen av Studieinfo. De föreslagna bestämmelserna förutsätter sannolikt ändringar också i andra system, såsom tjänst för studerandes läsårsanmälan Oili och studiedatalagret Virta.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Alternativa handlingsvägar och deras konsekvenser

När man granskar alternativen för att uppnå målet att höja utbildningsnivån är den ändring som föreslås bara en ändring bland dem som redan ska genomföras eller som förbereds. Att öka antalet nybörjarplatser inom högskoleutbildningen är den mest rätlinjiga av dem, förutsatt att platserna i hög grad riktar sig till förstagångssökande. I regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering förbinder sig regeringen att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna. En höjning av utbildningsnivån i Finland förutsätter en betydande ökning av antalet nybörjarplatser, eftersom det med åren uppstått en flaskhals i fråga om sökande, för vilket det inte finns någon grund. Under den innevarande regeringsperioden har ökningen av antalet nybörjarplatser vid högskolorna finansierats genom att undervisnings- och kulturministeriet fattat separata beslut om finansiering för vissa studieområden. De kvantitativt sett största ökningarna fattade ministeriet beslut om våren 2024 för områdena för social- och hälsovård vid yrkeshögskolorna samt området för småbarnspedagogik vid universiteten, varvid antalet platser utökades med sammanlagt 1 886 för åren 2024–2026. Dessutom har antalet nybörjarplatser inom området för medicin och veterinärutbildning utökats med särskild finansiering. Under högskolornas avtalsförhandlingar 2024 kom undervisnings- och kulturministeriet överens med högskolorna om att höja målet för antalet examina med 50 procent. För nå examensmålen bör högskolorna öka utbudet av nybörjarplatser betydligt mer än vad ministeriet har beviljat separat tilläggsfinansiering för. Under budgetramförhandlingarna våren 2025 beslöt regeringen att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna och att rikta de nya nybörjarplatserna till examina som stöder ekonomisk tillväxt, såsom kärn- och energiteknikbranscherna.

Regeringen har också ett åtgärdsprogram för att höja utbildningsnivån och minska anhopningen av högskoleutbildning. Den i denna proposition föreslagna bestämmelsen om endast en studierätt ett led i det programmet. Där ingår dessutom åtgärder för att utveckla s.k. dubbeleamina inom social- och hälsovård, utveckla olika behörigheter och utbildningsvägar, öka möjligheterna till kontinuerligt lärande och flexibla övergångar för högskolestuderande samt samarbetet mellan högskolorna i fråga om undervisning. I anslutning till sistnämnda åtgärd finansierar undervisnings- och kulturministeriet för närvarande ett projekt som syftar till att utveckla universitetens ansökningsförfarandena för överflyttning av studier med 800 000 euro. Samtliga universitet deltar i projektet. En överflyttande studerande förlorar också för närvarande den studierätt som ligger till grund för överflyttningen när han eller hon tar emot den nya studierätten. Genom ett utvidgat godkännandeförfarande för överflyttande studerande, skulle man kunna minska antalet studerande som har flera studierätter även utan att vidta den ändring som föreslås i denna proposition. När man ansöker om att flytta över studierna till en annan inriktning eller högskola, får man emellertid endast söka till studier inom samma eller ett närstående studieområde, och alla utbildningar antar inte sökande via överflyttning av studierna. Det är inte heller

möjligt att förhindra att en studerande har flera studierätter genom att utveckla ansökan om överflyttning.

Det viktigaste sättet att förhindra att flera studierätter anhopas hos samma studerande är genom kvoter för nybörjarstuderande. Ju större kvoterna för dem är, desto färre studieplatser återstår för dem som redan har en examen eller en studierätt som leder till examen. Finansieringsfaktorn för nybörjarstuderande har tagits in i universitetens och yrkeshögskolornas finansieringsmodeller fr.o.m. den 1 januari 2025. Undervisnings- och kulturministeriet för fortfarande en dialog med högskolorna om en utökning av antalet nybörjarstuderande. Højningen av kvoterna begränsas dock av universitetslagens och yrkeshögskolelagens bestämmelser om att högskolorna ska trygga en ändamålsenlig möjlighet att få tillträde till utbildning också för dem som avlagt högskoleexamen och som tagit emot en studieplats. Universitetet ska se till att möjligheterna för olika grupper av sökande att få en studieplats inte blir oskäligt olika med tanke på jämställdheten mellan sökandena.

Syftet med åtgärderna för att minska anhopningen av högskoleutbildning hos vissa studerande är att stegvis få upp andelen förstagångsstuderande till 85 procent. Den eftersträlvade effekten av alla åtgärder som minskar anhopningen är att på årsbasis frigöra cirka 7 500 studieplatser för förstagångssökande. För att uppnå målet att 50 procent av alla unga vuxna ska ha en högskoleexamen bör utbildningsutbudet på finska och svenska därutöver utökas med uppskattningsvis 8 300 nybörjarplatser per år 2025–2028. Ett ökat utbud kräver statlig tilläggsfinansiering för att den höga kvaliteten på utbildning och inlärningsresultat inte ska sjunka.

Ett alternativ till den bestämmelse som föreslås kunde vara att den studerande skulle förlora sin tidigare studierätt endast om han eller hon inte gör framsteg i studierna. Det alternativet minskar dock inte vare sig anhopningen av studierätter hos vissa studerande eller ansökningarna om fler studierätter, och skulle innebära en mer begränsad tillgång till resurser som frigörs vid högskolorna. Dessutom skulle uppföljningen av de studerandes studieframgång sannolikt kräva att högskolan följde upp den under minst en termin, vilket skulle betyda att den studerande åtminstone för en viss tid skulle kunna ha flera studierätter på samma eller lägre nivå. En sådan bestämmelse skulle dessutom förutsätta att skäl som berättigar till undantag (t.ex. sjukdom) beaktas, vilket skulle ta administrativt arbete och tilläggsresurser i anspråk. Risken för att förlora studierätter skulle även öka den psykiska belastningen på de studerande.

Det vore även möjligt att föreskriva att en studerande som fått en ny studierätt har en viss betänketid, som skulle göra det möjligt att samtidigt studera inom ramen för flera studierätter, till exempel medan man överväger att byta studieinriktning. Därigenom skulle förstagångssökandenas ställning dock inte nämnvärt förbättras, eftersom ansökan om ny studierätt inte förutsätter prövning på samma sätt som om den studerande med stöd av de föreslagna bestämmelserna skulle förlora sin tidigare studierätt i och med att den nya studierätten börjar. Den som överväger att byta studieinriktning har möjlighet att bekanta sig med nya studieinriktningar, bl.a. via korsvisa studier och den öppna högskoleundervisningen.

Om man strävar efter att höja utbildningsnivån genom att förebygga en anhopning av studierätter hos vissa studenter, vore ett sätt att göra utbildningen avgiftsbelagd, vilket skulle minska de studerandes intresse för att ansöka om fler studierätter. Det skulle innebära möjligheten att ta ut avgifter för examensutbildning antingen av alla studerande eller så att den första studierätten skulle vara avgiftsfri, men därpå följande vore avgiftsbelagda. I regeringens proposition om läsårsavgifter för studerande från länder utanför EU- och EES-området (RP 51/2024 rd) uppskattas omkostnaderna för att helt täcka omkostnaderna för anordnandet av studierna grovt taget innebära en läsårsavgift på cirka 8 000 euro. En grundläggande princip för det finländska utbildningssystemet har länge varit att erbjuda lika möjligheter att få högskoleundervisning för

var och en oberoende av betalningsförmåga, och i enlighet med gällande lagstiftning är utbildning som leder till examen avgiftsfri. Ibruktageandet en läsårsavgift för medborgare i EU-/EES-länderna vore en betydande förändring såväl juridiskt som med tanke på de bärande principerna för det finländska utbildningssystemet, oberoende av storleken på avgiften.

Om det inte företas några ändringar i den gällande lagstiftningen, fortsätter läget där en studerande kan behålla flera studierätter, och största delen av dessa rätter belastar högskolorna utan att den som fått dem studerar aktivt inom ramen för dem, samtidigt som de tar upp utbildningsplatser av andra, som inte ännu har någon studierätt, och som faktiskt skulle studera.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

I andra länder om förs knappt någon debatt alls om problemen med att studerande samtidigt avlägger flera examina. Det finns sannolikt olika orsaker till detta, eftersom högskolesystemen, examensstrukturerna, högskolornas autonomi samt finansieringssystemen och resurserna för högskoleutbildning varierar från land till land. I många länder tas det ut terminsavgifter för högskoleutbildning, vilket begränsar många människors ekonomiska möjligheter att studera och avlägga flera examina, vare sig de skulle avlägga dem samtidigt eller efter varandra. Enligt en rapport från Eurydice-nätverket ([National Student fee and Support Systems in European Higher Education 2020/21](#)), som upprätthålls av Europeiska kommissionen och EU-medlemsländerna, tog sju europeiska länder läsåret 2020/21 inte ut någon terminsavgift av landets egna studerande, och i 12 länder togs sådana ut av alla. I återstående 24 länder ska en del betala terminsavgift. I vissa av dem är det i princip alla som ska betala, men man kan befrias från avgift, och detta i allmänhet av socioekonomiska skäl. I en del länder ska till exempel de som inte framskrider i studierna i förväntad takt betala, eller de som studerar vid en viss typ av högskolor eller de som studerar för en andra examen på samma nivå. I Finland är utbildning som leder till examen avgiftsfri för finländare och för andra EU-/EES-medborgare, men studietidens längd har begränsats och de ekonomiska möjligheterna begränsas av de stipulerade maximitiderna för studiestöd. Även studielånskompensationen sporrar till att avlägga examen inom målsatt tid.

I flera länder har målet emellertid varit och är alltjämt en höjning av utbildningsnivån. I Finland hade finländska unga vuxna i åldern 25–34 år en högskoleexamen oftare än i i något annat OECD-land år 1991. Under depressionen på 1990-talet upphörde dock satsningarna på utbildning, och utgifterna för den sjönk sakta men säkert. Den långvariga utökningen av utbudet på högskoleutbildning stannade av på 1990-talet och i början av 2000-talet vände den neråt, vilket ledde till att utbildningsnivån för de unga åldersklasserna, som varit på väg uppåt, vände neråt. ([Aleksi Kalenius 2023, Bildningsöversikt 2023, UKM publikationer 2023:3](#)) Nu har flera länder gått om Finland i fråga om utbildningsnivå. År 2023 hade 39 procent av 25–34-åringarna avlagt högskoleexamen, vilket är under OECD-genomsnittet (källa: [OECD](#)). Det finns många faktorer som påverkar andelen högskoleutbildade och en höjning av utbildningsnivån, såsom de resurser högskolorna förfogar över, stödet för studier och lärande samt examensstrukturerna. När man jämför länder innebär dock en hög utbildning inte alltid lika hög kompetens. I Finland har de som avlagt examen på andra stadiet i genomsnitt bättre läskunnighet än högskoleutbildade i flera andra länder ([OECD 2024](#)).

Undervisnings- och kulturministeriet har kartlagt praxis i vissa andra europeiska länder i fråga om avläggande av flera examina samtidigt. Enligt de uppgifter ministeriet erhållit har inga andra länder några bestämmelser som begränsar av antalet studierätter på samma nivå likt dem som föreslås i denna proposition.

I *Sverige* är huvudregeln att en studerande kan antas till studier som omfattar högst 45 högskolepoäng per termin. Högskolorna kan dock avtala med den studerande om undantag från denna bestämmelse.

I *Norge* kan man bli antagen till endast ett utbildningsprogram som leder till examen per år, men följande år kan man igen söka till ett nytt program. Bestämmelser om en reform av antagningen av studerande till norska högskolor var på remiss våren 2025, men några förslag till begränsningar i stil med dem som förs fram i Finland har inte framförts.

I *Lettland* finns heller inga begränsningar, men i fråga om studieplatser med statlig finansiering får man endast studera för en examen åt gången. Knappt hälften av de studerande har en sådan studieplats, och kan därmed studera avgiftsfritt endast för en examen åt gången.

I *Litauen* finns det särskilda lagstadgade bestämmelser om rätten att studera för flera examina samtidigt, men å andra sidan får man endast studera för en examen på en och samma nivå med statlig finansiering. De därpå följande examina är avgiftsbelagda, vare sig man studerar för dem samtidigt eller efter varandra.

I *Tyskland* finns inget hinder för att studera samtidigt för flera examina, men i fyra av förbunds-länderna strävar man efter att förhindra att studierna ska dra ut på tiden genom en avgift som tas ut av studerande. Avgiften tas ut för de terminer som överstiger den stadgeenliga studietiden. I delstaten Rheinland-Pfalz tas en sådan avgift också ut av dem som studerar för en andra examen.

I *den estniska lagen* om högskoleutbildning trädde ändringar som gäller studerandeavgifter i kraft den 1 augusti 2024. I och med ändringarna har högskolan rätt (men inget tvång) att ta ut avgifter av en studerande som redan är inskriven vid högskolan när denne påbörjar nya studier där. Att samtidigt studera för två examina är alltså avgiftsbelagt genom högskolans beslut. Det ska fortfarande vara möjligt att byta studieinriktning, men även i det fallet företogs nya avgränsningar. Tidigare hade en studerande rätt att utan begränsningar byta studieinriktning och studera avgiftsfritt, om han eller hon gjorde det innan han eller hon avlagt 50 procent av studierna inom utbildningsprogrammet. Efter lagändringarna måste man byta under det första läsåret om de nya studierna ska vara avgiftsfria. Om en studerande redan har antagits två gånger till högskoleutbildning, blir studierna avgiftsbelagda om han eller hon börjar studera en tredje gång. Studieframgången sporrar genom att högskolan kan ta ut avgifter till den del den studerande inte har uppnått de fastställda studiemålen före utgången av läsåret. Befrielse från avgifter kan dock fås t.ex. på grund av sjukdom. Avgiftsfriheten för examensstudier för den som har tidigare avlagda studier har likaså begränsats. Det får tas ut en avgift för studierna, om den studerande har studerat avgiftsfritt inom högre utbildning i minst 365 kalenderdagar och det gått mindre än tio år sedan den studerande avfördes ur universitetets böcker. Det kan bero på att den studerande avbrutit studierna eller på att den studerande har utexamineras.

6 Remissvar

(Läggs till efter remissbehandlingen.)

7 Specialmotivering

1. Lag om ändring av 43 § i universitetslagen

43 §. Förlust av studierätten. I 2 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det om förlust av den studierätt som låg till grund för överflyttandet när den överflyttande studerande tar emot en

ny studierätt. Det föreslås att bestämmelsen ersätts med en bestämmelse som gäller alla examensstuderande vid universitet, och i vilken det föreskrivs om förlust av tidigare studierätter när en examensstuderande tar emot en ny studierätt som leder till lägre högskoleexamen eller till yrkeshögskoleexamen. I den situationen förlorar den studerande enligt *1 och 2 punkten* i förslaget sina övriga studierätter på samma nivå, dvs. sådana studierätter som leder till lägre högskoleexamen eller till yrkeshögskoleexamen. Enligt *3 punkten* i förslaget förlorar den studerande också de studierätter som leder till både lägre och högre högskoleexamen, eftersom dessa studierätter har beviljats tillsammans och högre högskoleexamen inte kan avläggas utan att avlägga lägre högskoleexamen. Den studerande förlorar däremot inte en studierätt som enbart leder till högre högskoleexamen eller högre yrkeshögskoleexamen. Om den studerande tidigare beviljats studierätt för både lägre och högre högskoleexamen och redan har avlagt lägre högskoleexamen, förlorar han eller hon inte sin studierätt som leder till högre högskoleexamen.

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt *3 mom.* som gäller förlust av tidigare studierätter i en situation där en examensstuderande tar emot en ny studierätt som enbart leder till högre högskoleexamen eller till högre yrkeshögskoleexamen. I en sådan situation förlorar den studerande övriga studierätter på samma och lägre nivå, dvs. sådana studierätter som leder till lägre högskoleexamen, yrkeshögskoleexamen, högre högskoleexamen och till högre yrkeshögskoleexamen.

Om en examensstuderande vid ett universitet tar emot en ny studierätt som leder till både lägre och högre högskoleexamen, förlorar han eller hon i enlighet med de föreslagna bestämmelserna alla sina tidigare studierätter som leder till lägre högskoleexamen, yrkeshögskoleexamen, högre högskoleexamen och högre yrkeshögskoleexamen.

När en studerande i Studieinfo får veta att han eller hon fått en ny studieplats, ska han eller hon enligt förslaget samtidigt informeras om rättsverkningarna av att ta emot platsen, dvs. om de studierätter som han eller hon förlorar i och med att han eller hon tar emot platsen. Enligt de föreslagna bestämmelserna upphör de studierätter som går förlorade när den nya studierätten börjar. Det har ingen betydelse om de tidigare studierätterna är så kallade aktiva eller passiva eller om studierätten har förvärvats på den tiden studierättens längd inte hade begränsats. Liksom i situationer där studierätten går förlorad enligt 43 § 1 mom., ska universitetet enligt förslaget även fatta beslut om förlust av studierätten. Enligt 82 § 2 mom. i universitetslagen får en studerande hos det organ som universitetet har förordnat begära omprövning av ett beslut som gäller förlust av studierätt och enligt 83 a § 1 mom. får omprövning av ett beslut om omprövning fortfarande överklagas hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets universitetets huvudsakliga verksamhetsställe är beläget. Intresset för att begära omprövning skulle närmast kunna hänföra sig till de osannolika situationer där den studerandes studierätt har antecknats felaktigt i en högskolans studeranderegister.

Förlust av studierätten innebär att de rättigheter och skyldigheter som hör till studierätten upphör, såsom i situationer i enlighet med 43 § 1 mom., där den studerande förlorat sin studierätt på grund av att han eller hon antingen försummat sin skyldighet att göra terminsanmälan eller inte avlagt examen inom den tid som anges i lagen eller inom den förlängning av den som beviljats för att avlägga examen. Enligt de föreslagna 43 § 2 och 3 mom. kan den som förlorat sin studierätt inte på ansökan få den tillbaka annat än genom att delta i antagning av studerande som avses i 36 § i universitetslagen.

2. Lag om ändring av 32 § i yrkeshögskolelagen

32 §. Förlust av studierätten I 2 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det om förlust av den studierätt som låg till grund för överflyttandet när den överflyttande studerande tar emot en

ny studierätt. Det föreslås att bestämmelsen ersätts med en bestämmelse som gäller alla examensstuderande vid en yrkeshögskola, och i vilken det föreskrivs om förlusten av tidigare studierätter i en situation där en examensstuderande tar emot en ny studierätt som leder till yrkeshögskoleexamen eller lägre högskoleexamen vid ett universitet. I en sådan situation förlorar den studerande i enlighet med *1 och 2 punkten* i förslaget sina övriga studierätter på samma nivå, dvs. sådana studierätter som leder till yrkeshögskoleexamen eller till lägre högskoleexamen vid universitet. Enligt *3 punkten* i förslaget förlorar den studerande också sina studierätter som leder till både lägre och högre högskoleexamen vid universitet, eftersom dessa studierätter har beviljats tillsammans och högre högskoleexamen inte kan avläggas utan att avlägga lägre högskoleexamen. Den studerande förlorar däremot inte studierätt som leder till enbart högre högskoleexamen vid universitet eller högre yrkeshögskoleexamen. Om den studerande dessutom tidigare har beviljats studierätt för både lägre och högre högskoleexamen vid universitetet och den studerande redan har avlagt lägre högskoleexamen, förlorar han eller hon inte sin studierätt som leder till högre högskoleexamen vid universitetet.

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt *3 mom. som* gäller förlust av tidigare studierätter i en situation där en examensstuderande tar emot en ny studierätt som enbart leder till högre högskoleexamen eller till högre yrkeshögskoleexamen. I så fall förlorar den studerande övriga studierätter på samma och lägre nivå, dvs. studierätt som leder till lägre högskoleexamen, yrkeshögskoleexamen, högre högskoleexamen vid universitet eller till högre yrkeshögskoleexamen.

Om en examensstuderande vid en yrkeshögskola tar emot en ny studierätt som leder till både lägre och högre högskoleexamen vid ett universitet, förlorar han eller hon i enlighet med de föreslagna bestämmelserna alla sina tidigare studierätter som leder till lägre högskoleexamen, yrkeshögskoleexamen, högre högskoleexamen eller högre yrkeshögskoleexamen.

När en studerande i Studieinfo fått veta att han eller hon erbjuds en ny studieplats, informeras han eller hon samtidigt om rättsverkningar av att ta emot platsen, dvs. om de studierätter som han eller hon förlorar i och med att han eller hon tar emot platsen. Enligt de föreslagna bestämmelserna upphör de studierätter som går förlorade när den nya studierätten börjar. Det har ingen betydelse om de tidigare studierätterna är så kallade aktiva eller passiva eller om studierätten har förvärvats på den tiden studierättens längd inte hade begränsats. Liksom i situationer där studierätten går förlorad enligt 32 § 1 mom., ska yrkeshögskolan enligt förslaget även fatta beslut om en studerandes förlust av studierätten med stöd av de föreslagna bestämmelserna. Enligt 57 § 2 mom. i yrkeshögskolelagen får en studerande hos det organ som yrkeshögskolan har förordnat begära omprövning av ett beslut som gäller förlust av studierätten och får enligt 58 § 2 mom. ytterligare söka ändring i ett beslut om omprövning genom besvär hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets yrkeshögskolans huvudsakliga verksamhetsställe är beläget. Intresset för att begära omprövning skulle närmast kunna hänföra sig till de osannolika situationer där den studerandes studierätt har antecknats felaktigt i högskolans studeranderegister.

Förlust av studierätt innebär att de rättigheter och skyldigheter som hör till studierätten upphör. Till skillnad från situationer enligt 32 § 1 mom. där en studerande har förlorat sin studierätt på grund av att han eller hon antingen har försummat sin anmälningsskyldighet eller inte har avlagt examen inom den tid som anges i lagen eller fått extra tid för att avlägga examen, kan den studierätt som gått förlorad enligt de föreslagna bestämmelserna i 32 § 2 och 3 mom. inte på ansökan fås tillbaka på annat än genom att delta i antagning av studerande som avses i 28 § i yrkeshögskolelagen.

8 Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2026 och tillämpas första gången vid den gemensamma ansökan hösten 2026 och de separata antagningar där studerande antas till utbildning som inleds den 1 januari 2027. De föreslagna bestämmelserna förutsätter ändringar både i högskolornas riksomfattande informationsresurs, studiedatalagret VIRTÅ och i Utbildningsstyrelsens portal Studieinfo, och därför skulle ett tidigare datum för ikraftträdandet än det som föreslås förutsätta temporära och betungande arrangemang från högskolornas sida. Jämfört med den gemensamma ansökan om våren finns det betydligt färre ansökningsobjekt i den gemensamma ansökan om hösten, och därför kan man även anse att det att de nya bestämmelserna ska tillämpas för första gången under den gemensamma ansökan på hösten utgör ett mer riskfritt alternativ med tanke på genomförandet.

De föreslagna bestämmelserna har enligt förslaget ingen retroaktiv verkan. Om någon som studerar för examen vid ett universitet eller en yrkeshögskola har flera studierätter när lagen träder i kraft, är de enligt förslaget inte skyldiga att avstå från dem. Studerande mister enligt förslaget tidigare erhållna studierätter på samma eller lägre nivå först om de sedan lagen trätt i kraft tar emot en ny studierätt.

9 Verkställighet och uppföljning

Genomförandet av lagstiftningen förutsätter att Utbildningsstyrelsen genomför ett projekt för utveckling av tjänsten där de funktioner som behövs för Studieinfo genomförs både med avseende på de sökandes och högskolornas perspektiv. Projektet förutsätter ett nära samarbete med högskolorna för att tjänsten ska stödja processen vid respektive högskola möjligast väl.

Med tanke på de sökandes perspektiv behövs ändringar i informationen till dem på webbplatsen Studieinfo.fi, samt också i den som förmedlas i högskolornas egna informationskanaler. Det är viktigt att de sökande får information om reformen redan i ansökningsskedet, så att de redan i det skedet kan överväga olika utbildningsalternativ och om det lönar sig för dem att söka till en ny examen.

De sökande tar emot sin studieplats via tjänsten Min Studieinfo. Tjänsten Min Studieinfo bör förses med en funktion som hämtar fram uppgifter om de studierätter som den sökanden redan har innan han eller hon tar emot studieplatsen. Till vinn för mottagande av en plats bör fogas en upplysning om att sökanden mister de studierätter som han eller hon redan har i och med att han eller hon tar emot den nya studierätten.

Högskolorna ska via Studieinfo informeras om de studierätter som de ska fatta beslut om. I den funktion i tjänsten Studieinfo som riktar sig till tjänsteinnehavare, ges högskolorna möjlighet att få aktuella uppgifter om de studierätter om vilka de ska fatta beslut. Därefter beslutar högskolan om i frågavarande studierätt genom att göra de ändringar som krävs i studeranderegistret. Längre fram kan man eventuellt automatisera processen för beslut om studierätter, men för detta krävs betydande ändringar inte bara i Studieinfo, utan också i ärendehanteringssystemen som gäller studerande.

Genomförandet av den nya lagstiftningen i tjänsten Studieinfo och en integrering av den förutsätter utvecklingsarbete där servicedesign, samordning, testning och ibruktagande av processer och tjänster (t.ex. kommunikation, information, utbildning) ingår. En synkroniserad utveckling av flera tjänster och processer måste ske på ett kontrollerat sätt och riskerna minimeras.

Genomförandet av den nya lagstiftningen förutsätter också att högskolorna informeras om både lagstiftningens innehåll och konsekvenser med tanke på högskolornas egna processer.

Till genomförandet av den nya lagstiftningen bidrar ett nära samarbete mellan undervisnings- och kulturministeriet, Utbildningsstyrelsen och högskolorna.

Det bör anslås tillräckligt med tid för kommunikationen med de sökande och handledarna för att säkerställa de sökandes rättsskydd.

Avsikten är att följa upp hur välfungerande lagstiftningen är och vilka konsekvenserna av den blir, som en uppföljning av effekterna av åtgärdsprogrammet för smidigare studievägar.

10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Propositionen bör bedömas särskilt med tanke på de kulturella rättigheterna, som tryggas i 16 § i grundlagen. I 16 § 1 mom. i grundlagen tryggas alla subjektiv rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning (GrUU 59/2010 rd, s. 5). Däremot har rätten till högskoleundervisning eller dess avgiftsfrihet inte definierats som en grundläggande fri- och rättighet i grundlagen. Enligt 16 § 2 mom. i grundlagen ska det allmänna säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Skyldigheten täcker utbildningen allt från förskoleundervisning till den högsta undervisningen och vuxenutbildningen. (RP 309/1993 rd, s. 68). Det är inte fråga om en subjektiv rättighet, tryggas den inte som en subjektiv rättighet utan på det sätt som föreskrivs närmare i lag (RP 309/1993 rd, s. 68, GrUU 26/2013 rd, s. 2–3, GrUU 20/2007 rd, s. 3, GrUU 14/2003 rd, s. 2). Även om högskoleundervisning inte uttryckligen nämns i 16 § 2 mom. i grundlagen, som definierar lika möjligheter för var och en, är det klart att ”annan än grundläggande utbildning” också omfattar tillgången till den högsta undervisningen. Förverkligandet av lika möjligheter tryggas för sin del också av den i 16 § 3 mom. i grundlagen tryggade friheten för den högsta undervisningen, som inte skulle ha någon praktisk betydelse eller något praktiskt innehåll om den inte innebar att den högsta undervisningen erbjuds och att det ges var och en möjlighet att ta del av den (Mäenpää, Yliopistolaki, 2009, s. 223).

Skyldigheten att trygga lika möjligheter för var och en att få annan än grundläggande utbildning ankommer på det allmänna. Det sätt på vilket de lika möjligheter för var och en som bestämmelsen förutsätter ska tryggas har genom en formellt en aning öppnare bestämmelse lämnats till lagstiftarens prövningsrätt (GrUB 10/1998 rd, s. 11). Utövandets av detta utrymme för skönsmässig bedömning kan emellertid inte anses vara helt obegränsat. Fullgörandet av skyldigheten att trygga lika möjligheter till den högsta undervisningen förutsätter både preciserande lagstiftning och tryggnad av fullgörandet av den (Mäenpää, Yliopistolaki, 2009, s. 223).

Lika möjligheter för var och en till den högsta undervisningen förutsätter i synnerhet lika möjligheter att bli antagen som högskolestuderande. Eftersom alla som ansöker om att studera inte kan garanteras studierätt vid en högskola, måste de sökandes lika möjligheter tryggas redan vid antagningen av studerande. Genom enhetliga antagningsgrunder strävar man också efter att trygga lika studiemöjligheter (Mäenpää, Yliopistolaki, 2009, s. 224).

Att möjligheterna de facto förverkligas på lika grunder förverkligas genom bestämmelserna i 8 § i universitetslagen och 12 § i yrkeshögskolelagen om avgiftsfrihet för urvalsprov och undervisning som leder till högskoleexamen samt av systemet med studiestöd enligt lagen om studiestöd (65/1994). Till samma syfte anknyter också bestämmelserna i 38 § i universitetslagen och 28 c § i yrkeshögskolelagen, enligt vilka en studerande kan ta emot endast en studieplats som leder till examen från utbildning som inleds samma termin, samt bestämmelserna om s.k.

förstagångskvoter i 36 b § i universitetslagen och 28 b § i yrkeshögskolelagen, som syftar till att göra tillträdet till högskoleutbildning smidigare och trygga en studieplats som leder till examen för så många som möjligt.

Grundlagsutskottet har bedömt särbehandlingen av dem som ansöker om sin första studieplats med avseende på 16 § 2 mom. i grundlagen (GrUU 50/2014 rd, s. 2-3, GrUU 13/2013 rd, s. 2, GrUU 23/2012 rd, s. 2-3). Grundlagsutskottet ansåg att en förutsättning för att stifta en vanlig lag om att kunna införa kvoter för de som söker in första gången är att bestämmelserna preciseras så att särbehandlingen i samband med kvoterna inte i praktiken blir oskälig. Utskottet stödde sig på diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. och bestämmelserna i 16 § 2 mom. i grundlagen om det allmännas skyldighet att säkerställa lika möjligheter för var och en att enligt sin förmåga och sina särskilda behov också få annan utbildning än grundläggande utbildning. Den senare bestämmelsen innebär enligt utskottet också att principen om livslång utbildning erkänns. Det får inte gå så att de som redan har avlagt en högskoleexamen eller tagit emot en högskoleplats hamnar i ett oskäligt sämre läge än de som söker sin första studieplats, ansåg utskottet. Dessutom menade utskottet att det också i framtiden måste gå att avlägga ytterligare en högskoleexamen eller byta studieinriktning (GrUU 23/2012 rd).

I denna proposition föreslås det att möjligheten att samtidigt studera för flera högskoleexamina på samma nivå begränsas, vilket ur en enskild studerandes synvinkel kan anses innebära en försämring av de kulturella rättigheterna för honom eller henne. Grundlagens 16 § 2 mom. säkerställer inte en studieplats för var och en inom utbildningen efter den grundläggande utbildningen (t.ex. Tuori, Sivistykselliset perusoikeudet, 2011, s. 611). Grundlagens 16 § 2 mom. kan inte heller anses kräva att det allmänna tillförsäkrar var och en möjligheter att samtidigt studera för flera högskoleexamina, i synnerhet inte i ett läge där den undervisning som leder till examen är avgiftsfri och antalet studieplatser begränsat.

Ett centralt mål med propositionen är att höja befolkningens utbildningsnivå, i synnerhet i fråga om andelen unga vuxna med högskoleutbildning. För att detta ska uppnås eftersträvar propositionen att nybörjarplatserna vid högskolorna i allt högre grad ska riktas till förstagångssökande samt att högskolornas resurser ska frigöras för att öka utbildningsutbudet för förstagångssökande och höja kvaliteten på utbildningen. Ett ytterligare syfte med propositionen är att uppmuntra de studerande till systematiska studier och på så sätt förbättra genomströmningen i studierna. Syftet med propositionens sammanhänger i hög grad med tryggandet av medborgarnas kulturella rättigheter. Genom att begränsa studierna så att de inte omfattar flera examina på samma nivå, tryggas samtidigt för så många som möjligt en studieplats som leder till högskoleexamen och därmed lika möjligheter för var och en att få högskoleutbildning.

De föreslagna bestämmelserna begränsar inte antalet högskoleexamina en person kan avlägga, utan var och en ges även i fortsättningen möjlighet att avlägga flera högskoleexamina. En person ska enligt propositionen endast kunna avlägga examina på samma eller lägre nivå efter varandra, vilket ska sporra studerande att fokusera på att avlägga en examen åt gången, och till att avlägga den inom lagstadgad målsatt tid, och därigenom trygga att de utexamineras.

De föreslagna bestämmelserna hindrar eller försvårar inte heller byte av studieinriktning. En examensstuderande vid en högskola ska enligt förslaget även i fortsättningen fritt kunna söka till en annan studieinriktning, men när han eller hon tar emot en ny studieplats, förlorar han eller hon därmed sin tidigare studierätt på samma eller lägre nivå. Ändringen utgör inte heller något hinder för att byta huvudämne eller utbildningsprogram.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

UTKAST

1.

Lag

om ändring av 43 § i universitetslagen

I enlighet riksdagens beslut
ändras i universitetslagen (558/2009) 43 § 2 mom., sådant det lyder i lag 256/2015, samt
fogas till 43 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 256/2015, ett nytt 3 mom. som följer:

43 §

Förlust av studierätten

När en examensstuderande tar emot en ny studierätt som leder till lägre högskoleexamen eller yrkeshögskoleexamen, förlorar han eller hon samtidigt sina övriga studierätter som leder till

- 1) lägre högskoleexamen,
- 2) yrkeshögskoleexamen,
- 3) både lägre och högre högskoleexamen.

När en examensstuderande tar emot en ny studierätt som leder till högre högskoleexamen eller högre yrkeshögskoleexamen, förlorar han eller hon samtidigt sina övriga studierätter som leder till

- 1) lägre högskoleexamen,
- 2) yrkeshögskoleexamen,
- 3) högre högskoleexamen,
- 4) högre yrkeshögskoleexamen.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagen tillämpas första gången när studerande antas till utbildningar som inleds den 1 januari 2027.

2.

Lag

om ändring av 32 § i yrkeshögskolelagen

I enlighet riksdagens beslut
ändras i yrkeshögskolelagen (932/2014) 32 § 2 mom., sådant det lyder i lag 325/2015, samt
fogas till 32 §, sådan den lyder i lag 325/2015, ett nytt 3 mom., som följer:

32 §

Förlust av studierätten

När en examensstuderande tar emot en ny studierätt som leder till högre yrkeshögskoleexamen eller högre högskoleexamen vid universitet, förlorar han eller hon samtidigt sina övriga studierätter som leder till

- 1) yrkeshögskoleexamen,
- 2) lägre högskoleexamen vid universitet,
- 3) både lägre och högre högskoleexamen vid universitet.

När en examensstuderande tar emot en ny studierätt som leder till högre yrkeshögskoleexamen eller högre högskoleexamen vid universitet, förlorar han eller hon samtidigt övriga studierätter som leder till

- 1) yrkeshögskoleexamen,
- 2) lägre högskoleexamen vid universitet,
- 3) högre yrkeshögskoleexamen,
- 4) lägre högskoleexamen vid universitet.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagen ska tillämpas första gången när studerande antas till utbildningar som inleds den 1 januari 2027.

Helsingfors den 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Forsknings- och kulturminister Mari-Leena Talvitie

UTKAST

1.

Lag

om ändring av 43 § i universitetslagen

I enlighet riksdagens beslut
ändras i universitetslagen (558/2009) 43 § 2 mom., sådant det lyder i lag 256/2015, samt
fogas till 43 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 256/2015, ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lagstiftning

43 §

Förlust av studierätten

En överflyttande studerande som tar emot
en ny studierätt förlorar samtidigt den studie-
rätt som ligger till grund för överflyttandet.

Föreslagen lydelse

43 §

Förlust av studierätten

När en examensstuderande tar emot en ny
studierätt som leder till lägre högskoleexamen
eller yrkeshögskoleexamen förlorar han eller
hon samtidigt de övriga studierätter som leder
till

- 1) lägre högskoleexamen,
- 2) yrkeshögskoleexamen,
- 3) både lägre och högre högskoleexamen.

När en examensstuderande tar emot en ny
studierätt som leder till högre högskoleexa-
men eller högre yrkeshögskoleexamen, förlor-
rar han eller hon samtidigt sina övriga studi-
erätter som leder till

- 1) lägre högskoleexamen,
- 2) yrkeshögskoleexamen,
- 3) högre högskoleexamen,
- 4) högre yrkeshögskoleexamen.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagen
tillämpas första gången när studerande antas
till utbildningar som inleds den 1 januari
2027.

2.

Lag

om ändring av 32 § i yrkeshögskolelagen

I enlighet riksdagens beslut
ändras i yrkeshögskolelagen (932/2014) 32 § 2 mom., sådant det lyder i lag 325/2015, samt
fogas till 32 §, sådan den lyder i lag 325/2015, ett nytt 3 mom., som följer:

Gällande lagstiftning

32 §

Förlust av studierätten

En överflyttande studerande som tar emot
en ny studierätt förlorar samtidigt den studie-
rätt som ligger till grund för överflyttandet.

Föreslagen lydelse

32 §

Förlust av studierätten

När en examensstuderande tar emot en ny
studierätt som leder till högre högskoleexa-
men eller högre yrkeshögskoleexamen, förlor-
ar han eller hon samtidigt de övriga studier-
ätter som leder till

- 1) yrkeshögskoleexamen,
- 2) lägre högskoleexamen vid universitet,
- 3) både lägre och högre högskoleexamen
vid universitet.

När en examensstuderande tar emot en ny
studierätt som leder till högre yrkeshögskole-
examen eller högre högskoleexamen vid uni-
versitet, förlorar han eller hon samtidigt öv-
riga studierätter som leder till

- 1) yrkeshögskoleexamen,
- 2) lägre högskoleexamen vid universitet,
- 3) högre yrkeshögskoleexamen,
- 4) lägre högskoleexamen vid universitet.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagen
tillämpas första gången när studerande antas
till utbildningar som inleds den 1 januari
2027.